

Parviz Kazimi

<https://orcid.org/0000-0001-5577-4773>

Associate Professor, Baku State University, Department of Philosophy, Azerbaijan, pkazimi@mail.ru

Atf Künyesi | Citation Info

Kazimi, P. (2024). Kitابخana-İnformasiya Fəaliyyətində Tarixi Publisistik Materialların Təbliği Məsələləri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (5), 2941-2958.

Kitابخana-İnformasiya Fəaliyyətində Tarixi Publisistik Materialların Təbliği Məsələləri

Öz

Müasir informasiyalaşmış dünyada tarixi publisistika çox geniş və dərin ictimai təsirə malikdir. Bu, tarixi biliklərin yayılması, cəmiyyətin maarifləndirilməsi, tənqidi düşüncənin inkişafı və mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqi baxımından əhəmiyyətli rol oynayır. Rəqəmsal texnologiyalar və sosial media bu təsiri daha da gücləndirir və tarixi publisistikanın cəmiyyət üzərindəki təsirini artırır. Müasir sosial kommunikasiyalardan istifadə tarixi publisistikanın təsirliliyini artırmaq üçün çox effektiv bir vasitədir. Sosial media və digər rəqəmsal platformalar tarixi məzmunun geniş auditoriyaya çatdırılmasına, interaktivliyin artırılmasına və məlumatın sürətlə yayılmasına imkan verir. Bu metodlar tarixi publisistikanın cəmiyyətdə daha geniş və dərin təsirə malik olmasını təmin edir. Kitابخana-informasiya fəaliyyətinin müasir təcrübəsindən irəli gələn nəticələr göstərir ki, tarixi publisistik materiallar, xüsusilə də multimediyaya materiallarının dövrüyyəsi klassik tarixi əsərlərdən bəzən min, bəzən isə on min dəfə artıqdır. Eləcə də oxucu kontingentinin tərkibi də geniş və müxtəlifdir. Tarixi publisistikanın tarixi faktları və hadisələri manipulyasiya etmək üçün istifadə olunma ehtimalları haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur və bu da, bəzi mütəxəssislərin narahatlığına səbəb olur. Lakin, etiraf edilməlidir ki, tarixi faktlarlı, hadisələri interpretasiya və manipulyasiya etmək cəhdləri bürün hallarda mövcuddur. İlk mənbələrin mötəbərliyi, elmi istinadların sayı bu kimi cəhdlərin qarşısını almır və ilkin mənbələrin də mötəbərlik səviyyəsi çox hallarda suallar yaradır. Bu yanaşma, tarixi publisistikanın cəmiyyətdə müsbət təsirini artırmağa və faktların təhrif olunmasının qarşısını almağa kömək edir.

Açar Sözlər: Tarixi publisistika. İnformasiyanın təsirliliyi, sosial şəbəkələr, multimediyaya materialları, kitabxana-informasiya fəaliyyəti

Problems Related to the Promotion of Historical Journalism Materials in Library Information Activities

Abstract

In the modern information world, historical journalism has a very broad and profound social impact. It plays an important role in disseminating historical knowledge, educating society, developing critical thinking and promoting intercultural dialogue. Digital technologies and social media strengthen this impact, increasing the influence of historical journalism on society. The use of modern social communication is a very effective tool to increase the effectiveness of historical journalism. Social media and other digital platforms allow historical content to reach a wide audience, increasing interaction and the rapid dissemination of information. These methods enable historical journalism to have a wider and deeper impact on society. The results of modern experience of library-information activities show that the circulation of historical journalistic materials, especially multimedia materials, is sometimes a thousand, sometimes ten thousand times higher than that of classical historical works. Moreover, the composition of the readership is wide and diverse. There are different opinions that historical journalism can be used to manipulate historical facts and events, which worries some experts. However, it is necessary to recognize that in many cases there are attempts to interpret and manipulate events with historical facts. The reliability of primary sources, the number of scientific references does not prevent such attempts, and the level of credibility of primary sources raises questions in many cases. This approach helps to increase the positive impact of historical journalism in society and to prevent distortion of facts.

Keywords: *Historical journalism. Information effectiveness, social networks, multimedia materials, library-information efficiency*

Introduction

Qeyd olunduğu kimi, müasir informasiyalalaşmış dünyada tarixi publisistika böyük ictimai təsirə malikdir. Müasir informasiya dövründə tarixi publisistika cəmiyyətə və geniş auditoriyaya əhəmiyyətli təsir göstərir və bu təsir bir neçə əsas istiqamətdə özünü göstərir: Geniş kütləyə informasiyanın çatdırılması imkanı yaradır. İnternet və sosial media vasitəsilə tarixi publisistika çox geniş kütləyə çatmaq imkanı əldə edib. Bloglar, veb saytlar, sosial media platformaları və onlayn nəşrlər vasitəsilə tarixi mövzularda yazılmış məqalələr sürətlə yayılır və böyük auditoriyaya çatır. Məlumatın tez və effektiv yayılmasını təmin olunur. Rəqəmsal texnologiyalar və sosial media tarixi məlumatların tez və effektiv şəkildə yayılmasına imkan verir. Oxuculara maraqlı gələn məqalələr və yazılar sürətlə paylaşılır, müzakirə olunur və geniş yayılır.

İnteraktivlik və geridönüş imkanları təmin edilir. Müasir tarixi publisistika interaktivliyi artırır. Oxucular məqalələrə şərhlər yazır, sosial mediada müzakirələr aparır və müəlliflərlə birbaşa

əlaqə qururlar (Kazimi, 2011). Bu interaktivlik məqalələrin daha geniş təsirə malik olmasına və aktual mövzuların işıqlandırılmasına kömək edir. Vizual və multimedia materiallarının İstifadəsini və bununla da informasiyanın təsirliyini təmin edir. Fotoşəkillər, videolar, sənədli filmlər və digər multimedia materialları tarixi publisistikanın təsirini artırır. Bu materiallar oxucuların diqqətini cəlb edir və məlumatın daha yaxşı qavranmasına kömək edir. Populyar mədəniyyət və əyləncə xarakterli məlumat alətlərindən istifadə olunur. Tarixi publisistika bəzən populyar mədəniyyət elementlərindən geniş istifadə edir. Filmlər, seriallar, romanlar və oyunlar vasitəsilə tarixi hadisələr və şəxsiyyətlər daha geniş kütləyə tanınır. Bu yanaşma, xüsusilə gənc nəsil arasında tarixi marağı artırır.

Akademik və populyar (kütləvi) elmin yaxınlaşmasını təmin edir. Müasir dövrdə bəzi tarixi publisistika nümunələri akademik və populyar elmin arasında körpü rolunu oynayır. Akademik tədqiqatların nəticələri sadə və anlaşılan şəkildə geniş auditoriyaya təqdim olunur ki, bu da cəmiyyətdə tarixi məlumatların yayılmasına və anlayışının artırılmasına kömək edir (Agamirzayev & Seidli, 2023). Aktual Mövzular və İctimai Müzakirələrə zəmin yaradır. Tarixi publisistika aktual mövzulara toxunur və ictimai müzakirələrə səbəb olur. Bu, keçmişin hadisələrinə yeni baxış bucağı gətirir və cəmiyyətin indiki problemləri anlamaqda kömək edir. Kitabxanaların təhsil və maarifləndirmə funksiyasını yerinə yetirir. Tarixi publisistika təhsil və maarifləndirmə sahəsində də geniş təsirə malikdir. Məktəblər və universitetlər tarixi publisistikadan tədris materialı kimi istifadə edir, bu isə tarixi biliklərin yayılmasına və gənc nəsillərin maarifləndirilməsinə kömək edir. Tənqidi düşüncənin İnkişafına xidmət edir. Tarixi publisistika oxucuları tənqidi düşüncəyə və hadisələrə müxtəlif və fərqli baxış bucaqlarından yanaşmağa təşviq edir. Bu, cəmiyyətdə daha dərin və əhatəli tarixi şüurun formalaşmasına töhfə verir. Eləcə də, mədəniyyətlərarası Dialoqa xidmət edir. Tarixi publisistika müxtəlif mədəniyyətlər və xalqlar arasında dialoqu sistemli və anlaşılıqlı şəkildə təşviq edir. Bu, müxtəlif tarixi təcrübələrin və baxışların paylaşılmasına imkan yaradır və qarşılıqlı anlaşmanı gücləndirir.

1.Mövzunun Nəzəri Təhlili

Tarixi publisistikanın təsirliyini artırmaq üçün müasir sosial kommunikasiyalardan istifadə etmək çox effektiv nəticələr verir. Sosial media platformaları və digər rəqəmsal kommunikasiya vasitələri, geniş auditoriyaya çatmaq, interaktivliyi artırmaq və məlumatın sürətlə yayılmasını təmin etmək baxımından güclü vasitələrdir. Bu platformaların effektiv istifadəsi, tarixi publisistikanın təsirliyini aşağıdakı istiqamətlərdə artırmağa imkan verir:

1. İnformasiyanı geniş auditoriyaya çatdırmaq- Sosial media platformaları (Facebook, Twitter, Instagram, Tik Tok və s.) və bloglar tarixi məzmunun geniş auditoriyaya çatdırılmasına imkan verir. Bu platformalar vasitəsilə məqalələr, video materiallar və digər məzmunlu materiallar milyonlarla insana çatdırıla bilər.

2. İnteraktivliyi və geridönüşlərə imkanlar yaratmaq. Sosial media tarixi publisistikanın interaktivliyini artırır. Oxucular məqalələrə şərh yazır, müəlliflərlə birbaşa əlaqə qurur, müzakirələrdə iştirak edə bilər. Bu geridönüşlər məqalələrin daha da inkişaf etdirilməsinə və aktual mövzuların işıqlandırılmasına kömək edir.

3. Vizual və multimedia effektindən istifadə etməyə şərait yaratmaq. Sosial media platformaları vizual və multimedia məzmunun istifadəsi üçün əlverişlidir. Fotoşəkillər, videolar, infoqrafiklər və digər multimedia elementləri, səs və rəng effektləri tarixi məqalələri daha cəlbedici və anlaşılana edir.

4. Viral yayılma effekti əldə etmək. Sosial media vasitəsilə məqalələrin və videoların viral şəkildə yayılması mümkündür. Maraqlı və cəlbedici məzmun sürətlə paylaşılır və geniş yayılır. Bu, tarixi publisistikanın təsir dairəsini və oxucu kütləsini genişləndirir.

5. Canlı yayım və vebinarlar təşkil etmək. Canlı yayım və vebinarlar vasitəsilə tarixçilər və publisistlər oxucularla birbaşa əlaqə qurur və tarixi mövzularda müzakirələr apara bilərlər. Bu interaktivlik tarixi məlumatların daha yaxşı qavranmasına və yadda qalmasına kömək edir.

6. Fərdiləşdirilmiş məzmun imkanları- sosial media platformaları fərdiləşdirilmiş məzmun yaratmaq üçün güclü vasitələr təklif edir. Məsələn, istifadəçilərin maraqlarına uyğun məzmun təqdim etmək üçün müasir texnologiyalardan istifadə oluna bilər. Bu, oxucuların maraqlarına uyğun tarixi məqalələrin və videoların təqdim edilməsini təmin edir.

7. Əlçatan, qısa və cəlbedici məzmun - Sosial media platformaları və mobil tətbiqlər tarixi məzmunun daha əlçatan olmasını təmin edir. İstifadəçilər istənilən vaxt və yerdə məqalələri oxuyur, videoları izləyir və müzakirələrdə iştirak edə bilərlər. Sosial media qısa və cəlbedici məzmunun yayılması üçün idealdır. Tarixi publisistika qısa video kliplər, infoqrafiklər və məqalə başlıqları ilə oxucuların marağını cəlb edə və daha geniş yayılma əldə edə bilər.

Tarixi publisistikanın tarixi faktları və hadisələri manipulyasiya etmək vasitəsi kimi istifadə edilməsinin mümkün olduğu və bəzi mütəxəssislərin bu alətlərdən istifadə etdiyi qeyd olunur. Bu narahatlıq, tarixi publisistikanın bəzi xüsusiyyətlərindən və metodlarından qaynaqlanır. Tarixi publisistika geniş kütləyə müraciət etmək üçün sadə və anlaşılana dildən istifadə edir. Bəzən bu sadələşdirmə faktların və hadisələrin tam mənasını və mürəkkəbliyini “qurban verə bilər”. Tarixi

publisistikada hadisələrin dramatikləşdirilməsi və sensasiya xarakterli təqdim olunması halları geniş yayılıb. Bu, hadisələrin kontekstindən çıxarılmasına və faktların şişirdilməsinə səbəb ola bilər. Tarixi publisistikada müəllifin şəxsi baxışları və yorumları da geniş yer tutur. Bu, hadisələrin bir tərəfli və ya qərəzli təqdim olunmasına səbəb ola bilər. Müəllifin mövqeyi və şəxsi maraqları faktların manipulyasiyasına gətirib çıxara bilər. Publisistikada mənbələrin seçimi və istifadəsi bəzən subyektiv və seçici ola bilər. Müəlliflər müəyyən mənbələri vurğulayıb, digərlərini isə gözdən keçirir və bu da hadisələrin təhrif olunmasına səbəb ola bilər. Populyar mədəniyyət elementlərinin və tanınmış əsərlərin istifadəsi, bəzən hadisələrin və şəxsiyyətlərin real tarixindən fərqli bir təsvir yaratmağa səbəb ola bilər. Bu, tarixi faktların manipulyasiyasına gətirib çıxara bilər. Tarixi publisistikada bəzən qısa və səthi yanaşmaya üstünlük verilir. Bu, hadisələrin tam mənzərəsinin və mürəkkəbliyinin anlaşılmasını çətinləşdirir və faktların düzgün təqdim olunmamasına səbəb ola bilər. Tarixi publisistika bəzən ictimai rəyi müəyyən bir istiqamətə yönləndirmək üçün də istifadə olunur. Bu, siyasi, ideoloji və ya iqtisadi maraqlara xidmət edir və hadisələrin obyektiv təhlilindən yayınır. Tarixi faktlar və hadisələrin mütləq dəqiq mənzərəsini canlandırmaq çətin və bəzən mümkün olmayan bir məsələdir. Bu, tarixin təbiəti ilə bağlı bir problemdir. Tarix, keçmişdə baş verən hadisələrə dair məlumatları araşdırmaq və bu hadisələri anlamaq məqsədi daşıyır, lakin bu proses subyektiv baxışlarla və mənbələrin məhdudluğu ilə təhrif oluna bilər. Subyektiv qiymətləndirmə tarixi araşdırmanın ayrılmaz bir hissəsidir və bu, bir sıra amillərdən asılıdır. Tarixi hadisələrin və faktların mənzərəsini yaratmaq üçün istifadə olunan mənbələrdə tez-tez məlumat məhdudluğu ilə qarşılaşırıq. Bu mənbələrdə yanlış məlumatlar, boşluqlar və ya subyektiv yanaşmalar da ola bilər. Tarixi hadisələrə müxtəlif yanaşmalar və perspektivlər də mövcuddur. Müxtəlif tarixçilər və tədqiqatçılar eyni hadisəni fərqli baxış bucağından qiymətləndirir və bu da, hadisələrin təhlilində müxtəliflik yaradır. Tarixi hadisələrin dərk edilməsi kontekstindən və istifadəçi mədəniyyətindən asılıdır. Müxtəlif dövrlər və mədəniyyətlər hadisələri fərqli şəkildə qavrayır və qiymətləndirir. Tarixi faktların və hadisələrin subyektiv qiymətləndirilməsi, tədqiqatçıların şəxsi inancları, ideologiyaları və dünyagörüşü ilə təsirlənir. Bu, hadisələrin təhlilində subyektivliyə səbəb olur. Tarixçilər hadisələri araşdırarkən və təqdim edərkən, müəyyən qərarlar verməli və detalları seçməlidir. Bu seçimlər subyektivdir və hadisələrin müəyyən bir şəkildə təqdim olunmasına gətirib çıxarır. Tarixi faktların və hadisələrin obyektivliyini qorumaq üçün mənbəşünaslıq və tənqidi düşüncə metodlarından istifadə etmək vacibdir. Tarixi mənbələrin tənqidi analizi və müxtəlif mənbələrin müqayisəsi obyektiv nəticələrin

əldə olunmasına kömək edə bilər. Tarixi hadisələrin və faktların müxtəlif baxış bucaqlarından təhlili daha əhatəli və obyektiv mənərə yarada bilər. Müxtəlif mənbələrdən və perspektivlərdən istifadə etmək hadisələrin daha obyektiv dərk edilməsinə kömək edir. Akademik tarix və tarixi publisistika arasında əsaslı fərqlər mövcuddur. Akademik tarix elmi metodlardan istifadə edərək obyektivliyi qorumağa çalışır, publisistika isə geniş auditoriyaya müraciət etmək üçün daha sadə və cəlbedici yanaşmalar istifadə edir. Hər iki yanaşmanın üstünlükləri və məhdudyyətləri var və bu fərqlərə nəzər salmaq. Tarixi faktlar və hadisələrin mütləq dəqiq mənərəsini canlandırmaq mümkün deyil və bu proses subyektiv qiymətləndirmələrlə müşayiət olunur. Tarixi tədqiqatlar və publisistika obyektivliyi qorumaq üçün müxtəlif metodlardan istifadə etməli və fərqli baxış bucaqlarını nəzərə almalıdır. Bu yanaşma, hadisələrin daha əhatəli və obyektiv dərk edilməsinə kömək edəcək. Tarixi tədqiqatlar və publisistika obyektivliyi qorumaq üçün müxtəlif metodlardan istifadə etməyə və fərqli baxış bucaqlarını nəzərə almağa çalışsa da, bu prosesdə tam obyektivliyi əldə etmək çətindir. Hər bir tədqiqatçı və müəllif hadisələrə öz baxış bucağından yanaşır. Onların şəxsi təcrübələri, inancları, dəyərləri və maraqları tarixi faktların və hadisələrin təqdim olunma tərzinə təsir göstərə bilər. Müxtəlif mənbələrdən istifadə etmək obyektivliyi artırmağa kömək etsə də, tədqiqatçılar və müəlliflər bəzi mənbələri seçir və digərlərini gözdə tutur. Bu seçimlər subyektivdir və hadisələrin təqdim olunma tərzinə təsir edə bilər. Tarixi hadisələr bəzən ideoloji və siyasi maraqlar çərçivəsində təhrif edilə bilər. Müxtəlif qruplar və fərdlər tarixdən öz maraqlarını dəstəkləmək üçün istifadə edə bilərlər. Tarixi hadisələrin dərk edilməsi və təqdim olunması kontekstdən və fərdi mədəniyyətdən asılıdır. Müxtəlif dövrlər və mədəniyyətlər hadisələri fərqli şəkildə qavrayır və qiymətləndirir. Tarixi hadisələr barədə bütün məlumatlar əldə oluna bilməz. Məlumat boşluqları və çatışmazlıqlar hadisələrin tam mənərəsini yaratmağa mane olur və subyektiv interpretasiyalara səbəb ola bilər. Tam obyektivliyi əldə etmək çətin olsa da, tarixi tədqiqatlar və publisistika obyektivliyi artırmaq üçün müxtəlif metodlardan istifadə etməlidir. Tədqiqatçılar və müəlliflər subyektivliyi minimuma endirmək üçün mənbəşünaslıq, tənqidi analiz, müxtəlif perspektivlərin daxil edilməsi, akademik diskussiya və etik standartlara riayət etməlidir. Bu yanaşmalar tarixi hadisələrin daha əhatəli və obyektiv mənərəsini yaratmağa kömək edir, lakin tam obyektivlik həmişə nisbidir və əldə olunması çətin bir səviyyədir. Mənbəşünaslıq ilkin mənbələrdə informasiyanın mötəbərliyini təmin etmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə edir. Mənbələrin təsdiqi, müqayisəsi, kontekstual təhlili, məlumatın sənədləşdirilməsi, tənqidi analizi və əlaqələndirici araşdırmalar bu prosesdə əsas rol oynayır. Bu metodlar, tarixi məlumatların dəqiq və etibarlı şəkildə təhlil olunmasını təmin etməyə kömək edir, amma tam obyektivlik əldə etmək hər

zaman olduğu kimi nisbidir. Mənbələrdə informasiyanın mötəbərliyini qiymətləndirmək üçün müxtəlif elmi metodlar mövcuddur. Bu metodlar, mənbələrin etibarlılığını və doğruluğunu təsdiqləmək, məlumatların subyektivlikdən və təhrifdən qorunmasını təmin etmək məqsədini güdür. Mənbəşünaslıq, tənqidi analiz, müqayisəli təhlil, sənədləşdirmə və arxiv tədqiqatı, mənbə tənqidi və empirik yanaşmalar bu məqsəd üçün əsas vasitələrdəndir. Bu metodlar, məlumatların düzgün və obyektiv təqdim olunmasına kömək edir. Mənbələrdə informasiyanın mötəbərliyini qiymətləndirmək üçün bir neçə elmi metod və yanaşma mövcuddur. Bu metodlar tarixi tədqiqatlarda və digər elmi sahələrdə mənbələrin etibarlılığını və doğruluğunu qiymətləndirmək məqsədini güdür. Tənqidi mənbəşünaslıq metodlarından mənbələrin mötəbərliyini qiymətləndirmək üçün geniş istifadə olunur. Bu metodlar aşağıdakı əsas prinsipləri əhatə edir: Mənbənin müəllifi, yazıldığı dövr, məqsədi və mədəni kontekstin araşdırılması. Müəllifin etibarlılığı və baxış bucağı qiymətləndirilir. Mənbənin təqdim etdiyi məlumatların dəqiqliyi və tutarlılığı yoxlanılır. Eyni hadisənin müxtəlif mənbələrdə necə təqdim olunduğu müqayisə edilir. Mənbənin yaradıldığı tarixi və sosial kontekstin qiymətləndirilməsi həyata keçirilir. Mənbələrin sosial və siyasi təsirləri qiymətləndirilir. Mənbənin hansı sosial qrup tərəfindən yaradıldığını və bu qrupun mümkün tərəf tutması nəzərə alınır. Müəllifin psixoloji vəziyyəti və şəxsi maraqlarının məlumatın təqdim olunmasına təsiri araşdırılır. Bu yanaşma, müəllifin şəxsiyyətinin və şəxsi baxışlarının məlumatın təhrif olunmasına səbəb olub-olmadığını qiymətləndirilir. Eyni hadisə və ya faktı təsvir edən müxtəlif mənbələr müqayisə edilir. Bu, məlumatların doğruluğunu və etibarlılığını təsdiqləməyə kömək edir. Mənbələrin bir-biri ilə necə uyğun gəldiyini və nə qədər etibarlı olduğunu qiymətləndirir. Eyni faktın fərqli mənbələrdə necə təqdim olunduğu araşdırılır. Mənbənin yaradılması, saxlanması və ötürülməsi prosesləri araşdırılır. Mənbənin orijinal və ya etibarlı nüsxələrinin mövcudluğu və sənədləşdirilməsi yoxlanılır. Mənbələrin arxivlərdən və etibarlı mənbələrdən yoxlanılması həyata keçirilir. Bu, məlumatların doğruluğunu təsdiqləmək üçün əlavə təsdiqləmələr əldə etməyə kömək edir. Mənbələrin etibarlılığı, tərəfsizliyi və dəqiqliyi baxımından tənqidi qiymətləndirmə olunur. Mənbənin təqdim etdiyi məlumatların nə dərəcədə düzgün olduğunu və potensial təhrifləri araşdırılır. Mənbədə təqdim olunan faktların doğruluğu və etibarlılığı yoxlanılır. Faktların müstəqil mənbələrdən təsdiqlənməsi qiymətləndirilir. Mənbənin geniş ictimaiyyətə və tədqiqatçılara necə əlçatan olduğu yoxlanılır. Mənbənin açıqlığı və əlçatanlığı etibarlılığın göstəricisi ola bilər. Mənbənin məlumatlarının müxtəlif aspektlərdən və müstəvidən təhlil edilməsi əhəmiyyətlidir. Bu yanaşma məlumatların müxtəlif baxış bucaqlarından

qiymətləndirilməsini təmin edir. Mənbələrdən əldə edilən məlumatların empirikal testlər və araşdırmalarla yoxlanılması faktların təsdiqlənməsi üçün əlavə məlumatlar əldə etməyə kömək edir.

2.Tarixi Publisistika və Mədəniyyət

Linqvistik təhlil də mənbələrdə informasiyanın mötəbərliyini qiymətləndirmək prosesində mühüm rol oynayır. Linqvistik təhlil mətnlərin dil və üslub xüsusiyyətlərini araşdıraraq mənbələrin etibarlılığını və doğruluğunu qiymətləndirməyə kömək edir. Bu təhlilin bir neçə əsas aspekti vardır:

2.1. Dil və Üslub Analizi

Mənbənin dili və üslubu, müəllifin yazı üslubunu və dil bacarıqlarını göstərir. Mətnin yazıldığı dövrə uyğun olub-olmadığını və müəyyən üslub xətalalarının olub-olmadığını qiymətləndirmək müasir və tarixi kontekstlərdə onun etibarlılığını müəyyən etməyə kömək edir. Mətnin forması və dili, yazarın niyyətlərini və məqsədlərini əks etdirə bilər. Rəsmi və qeyri-rəsmi dillərin istifadəsi, mətnin nə qədər obyektiv və ya subyektiv olduğunu göstərir.

2.2. Leksik və Sintaktik Analiz

Mətnin istifadə etdiyi sözlərin və ifadələrin mənası və konteksti analiz edilir. Mətnin doğru və ya yanlış məlumat təqdim edib-etmədiyini yoxlamaq üçün spesifik terminlərin və jargonların istifadəsi nəzərə alınır. Cümlələrin və ifadələrin quruluşu analiz edilir. Bu, məlumatların necə təqdim olunduğunu və mətnin anlaşıqlı olub-olmadığını göstərir.

2.3. Dil Xətalrı və Təhriflər

Mətnin dilində olan qrammatik, sintaktik və leksik səhvlərin analizi, məlumatların təhrif olunmuş olub-olmadığını göstərə bilər. Bu xətlər bəzən məlumatların etibarlılığına təsir göstərə bilər. Mətnin dili və üslubu, məlumatların məqsədli şəkildə təhrif olunub-olunmadığını müəyyən etməyə kömək edir. Bu, məlumatların müstəqil yoxlanılması üçün əlavə göstəricilər təqdim edir.

2.4. Semantik Analiz

Mətnin mənası və məzmununun analizi, müəllifin nə demək istədiyini başa düşmək və məlumatların tam şəkildə təqdim edildiyini yoxlamaq məqsədini güdür. Bu, mənbənin dəqiq və dolğun olub-olmadığını müəyyən etməyə kömək edir. Mətnin konkret dövrdə və kontekstdə necə başa düşüldüyünü araşdırmaq. Mətnin semantik təhlili məlumatların müxtəlif kontekstlərdə necə qəbul edildiyini başa düşməyə kömək edir.

2.5. Mətnin Düzgünlüyü və Konsistentliyi

Mətnin daxilindəki məlumatların düzgünlüyü və məntiqi tutarlılığı yoxlanılır. Bu, məlumatların nə qədər dəqiq olduğunu göstərir. Mətnin müxtəlif hissələrinin bir-biri ilə uyğunluğu

və ardıcılığı yoxlanılır. Bu, məlumatların təhrif olunub-olunmadığını və ya qeyri-dəqiq olub-olmadığını müəyyən etməyə kömək edir.

2.6. Dil və Mədəniyyət Konteksləri

Mətnin dil və üslubunun yazıldığı dövrün mədəniyyət və sosial kontekstinə uyğunluğu araşdırılır. Bu, mətnin müəyyən bir mədəniyyət və dövrdəki dil qaydalarına uyğun olub-olmadığını göstərir.

2.7. Tarixi və Konstruktiv Analiz

Mətnin dilinin və üslubunun həmin dövrün tarixi şəraitinə uyğun olub-olmadığını araşdırmaq. Bu, tarixi sənədlərin etibarlılığını və müvafiqliyini qiymətləndirməkdə kömək edir. Mətnin necə qurulduğunu və məlumatların necə təqdim edildiyini nəzərə alır. Bu, müəllifin məqsədini və mesajını daha yaxşı başa düşməyə kömək edir. Linqvistik təhlil mənbələrin mötəbərliyini qiymətləndirməkdə mühüm rol oynayır, çünki dil və üslub analizi mətnlərin dəqiqliyini və etibarlılığını müəyyən etməyə kömək edir. Mətnin dili, üslubu, leksik və sintaktik strukturu, semantikasi və mədəni konteksti kimi aspektlərin analizi, mənbənin nə dərəcədə obyektiv və etibarlı olduğunu anlamağa kömək edir. Bu təhlil metodları, tarixi və digər elmi mənbələrin düzgün və obyektiv qiymətləndirilməsini təmin etmək üçün vacibdir. Mənbələrin qiymətləndirilməsi üçün xətti model qurmaq, müxtəlif metodları və yanaşmaları sistemli və ardıcıl şəkildə birləşdirməyi tələb edir. Bu model, mənbələrin etibarlılığını və doğruluğunu qiymətləndirmək üçün istifadə olunan metodların mərhələli bir təhlilini təqdim edir.

1. Mənbənin tanınması və sınıflandırılması (təsnifləşdirilməsi) mərhələsi: Əvvəlcə qiymətləndiriləcək mənbə müəyyən edilir. Bu, tarixi sənəd, kitab, məqalə, arxiv materialı və ya digər mənbə ola bilər. Mənbə ilkin və ya ikinci dərəcəli, rəsmi və qeyri-rəsmi, yazılı və şifahi kimi kateqoriyalara bölünür. Bu mərhələdə mənbənin növü və xüsusiyyətləri qeyd olunur.

2. Mənbənin etibarlılığının təhlili mərhələsi: Mənbənin müəllifinin kimliyi, peşəkar və şəxsi müstəvidə tanınması, mövqeyi və müstəqilliyi araşdırılır. Müəllifin etibarlılığı qiymətləndirilir. Mənbənin yazıldığı dövr, sosial və tarixi kontekst analiz edilir. Bu, mənbənin müəyyən dövrə uyğun olub-olmadığını başa düşməyə kömək edir.

3. Mənbənin məzmununun təhlili mərhələsi: Mənbənin təqdim etdiyi məlumatların doğruluğu və məntiqi tutarlılığı yoxlanılır. Faktların və məlumatların dəqiqliyi analiz edilir. Mətnin dili və üslubu, müəllifin məqsədini və baxış bucağını əks etdirir. Dil xətalrı və üslubun obyektivliyi qiymətləndirilir.

4. Mənbələrin müqayisəsi və kross-təsdiq (çarpaz doğrulama) mərhələsi: Eyni hadisəni və ya faktı təsvir edən müxtəlif mənbələr müqayisə edilir. Uyğunluqlar və fərqliliklər yoxlanılır. Məlumatların digər etibarlı mənbələrdən təsdiqlənməsi təmin edilir. Mənbələr arasındakı əlaqələr və təsdiqlənmə dərəcəsi qiymətləndirilir.

5. Subyektivlik və biasların (qərəzli yanaşmaların) araşdırılması mərhələsi: Mənbənin müstəqil və tərəfsiz olub-olmadığı araşdırılır. Müəllifin şəxsi və ya ideoloji baxışlarının məlumatlara təsir edib-etmədiyini yoxlanılır. Mənbənin potensial qərəzliliyi və tərəf tutması ehtimalları qiymətləndirilir. Bu, məlumatların obyektivliyini və qeyri-obyektivlik risklərini müəyyən etməyə kömək edir.

6. Tənqidi təhlil və təşkilatlandırma mərhələsi: Mənbənin məzmununun tənqidi analizi aparılır. Bu, məlumatların hərtərəfli və obyektiv şəkildə başa düşülməsini təmin edir. Mənbənin və onun məzmununun təşkilatlandırılması və strukturlandırılması. Əldə edilən məlumatlar bir sistemdə yerləşdirilir və təhlil üçün uyğun hala gətirilir.

7. Son nəticələrin təqdimatı və qiymətləndirmə mərhələsi: Mənbənin qiymətləndirilməsi nəticələri təqdim edilir. Məlumatların doğruluğu, etibarlılığı və mənbənin ümumi qiyməti göstərilir. Mənbənin etibarlılığı və doğruluğu barədə yekun qiymətləndirmə aparılır. Nəticələr əsaslandırılır və mümkün olan təhriflər qeyd olunur.

Xətti modelin icrası aşağıdakı ardıcılıqda həyata keçirilir.

1. Mənbənin Tanınması: Mənbənin müəyyənləşdirilməsi və kateqoriyalara ayrılması.
2. Etibarlılıq Təhlili: Müəllifin və kontekstin araşdırılması.
3. Məzmun Təhlili: Mənbənin məzmununun doğruluğu və dil analizi.
4. Müqayisə və Təsdiqləmə: Mənbələrin müqayisəsi və təsdiq edilməsi.
5. Subyektivlik Araşdırması: Biasların (qərəzlərin) və tərəf tutmaların təhlili.
6. Tənqidi Təhlil: Mənbənin tənqidi analizi və təşkilatlandırılması.
7. Son Qiymətləndirmə: Nəticələrin təqdimatı və yekun qiymətləndirmə.

Mənbələrin qiymətləndirilməsi üçün xətti model, mənbələrin etibarlılığını və doğruluğunu qiymətləndirmək üçün sistemli və ardıcıl bir yanaşma təqdim edir. Bu model, müxtəlif metodların və yanaşmaların mərhələli təhlilini əhatə edir və məlumatların obyektiv və dəqiq təqdim olunmasını təmin etmək məqsədini güdür (Kazimi & Guliyeva, 2022). Hər bir mərhələ məlumatların düzgünlüyünü və etibarlılığını artırmağa kömək edir.

3.Tarixi Publisistika və Pr

Tarixi publisistika ilə İctimaiyyətlə Əlaqələr (PR) xidmətlərinin arasında bir çox ortaq tərəflər mövcuddur və hər iki sahə məlumatların çatdırılması, ictimaiyyətin təsir edilməsi və müəyyən məqsədlərin həyata keçirilməsi məqsədini güdür. Bu istiqamətdə ortaq maraqların müəyyənləşdirilməsinə çalışaq.

- İnformasiyanın çatdırılması sahəsində məqsədlər. Tarixi publisistika tarixi hadisələri, şəxsləri və digər tarixi məzmunu geniş ictimaiyyətə çatdırmaq məqsədini güdür. Bu, tarixçilər, jurnalistlər və digər mütəxəssislər tərəfindən tarixi məlumatların və təhlillərin təqdim olunması yolu ilə həyata keçirilir. PR xidmətləri təşkilatların və fərdlərin ictimaiyyətə məlumat təqdim etməsini, marka və reputasiyanı idarə etməsini təmin edir. Bu, təşkilatların müsbət imicini formalaşdırmaq və ictimaiyyətlə əlaqələri inkişaf etdirmək məqsədini güdür.

- İctimaiyyətə Təsiri- Tarixi publisistika tarixə dair məlumatları ictimaiyyətə təqdim etməklə cəmiyyətin tarix biliklərini artırır və tarixi hadisələrə dair anlayışı genişləndirir. Bu, ictimaiyyətin tarixə yanaşmasını və tarixə münasibətini formalaşdırmağa kömək edir. PR xidmətləri ictimaiyyətin təşkilat və ya marka haqqında fikrini formalaşdırmaq, müsbət təsir yaratmaq və müəyyən mövzularda ictimai müzakirələrə rəhbərlik etmək məqsədini güdür.

- Məqsədli mesajların təqdimatı- Tarixi publisistika tarixi faktları və hadisələri təhlil edərək müəyyən bir məqsəd və ya mövzu ətrafında mesaj təqdim edir. Bu mesajlar tarixi hadisələrin düzgün anlaşılmasını və qiymətləndirilməsini təmin edir. PR xidmətləri təşkilatların və markaların məqsədli mesajlarını ictimaiyyətə təqdim edir. Bu, marketinq kampaniyaları, ictimaiyyətlə əlaqələr strategiyaları və mesajların geniş auditoriyaya çatdırılması yolu ilə həyata keçirilir.

- Mənbə və etibarlılıq- Tarixi publisistika tarixi mənbələrin etibarlılığını və dəqiqliyini qiymətləndirir. Tarixi məlumatların doğruluğunu təmin etmək üçün müxtəlif mənbələrdən istifadə edir və onları tənqid edir. PR xidmətləri məlumatların dəqiq və etibarlı təqdim edilməsini təmin etməyə çalışır. Təşkilatlar və PR mütəxəssisləri, ictimaiyyətə təqdim olunan məlumatların dürüst və təsirli olduğundan əmin olmağa çalışırlar.

- Müxtəlif auditoriyaları idarə etmək- Tarixi publisistika tarixi məlumatları müxtəlif auditoriyalara təqdim edir və onların tarixlə bağlı anlayışını artırmağa çalışır. Bu, akademik mühitdən geniş ictimaiyyətə qədər müxtəlif auditoriyaları əhatə edə bilər. PR xidmətləri müxtəlif auditoriyaların (müşərilər, investorlar, media, ictimaiyyət və s.) idarə edilməsi ilə məşğuldur. Təşkilatların hər bir auditoriya ilə əlaqələrini uyğun şəkildə inkişaf etdirmək məqsədini güdür.

- Təhlil və qiymətləndirmə- Tarixi publisistika tarixi mənbələri və məlumatları tənqid edir, onların doğruluğunu və etibarlılığını qiymətləndirir. Tarixi məlumatların təhlili tarixi anlayışın inkişafına kömək edir. PR xidmətləri fəaliyyətlərin və kampaniyaların təsirini qiymətləndirir. PR mütəxəssisləri, həyata keçirilən strategiyaların və mesajların effektivliyini ölçmək və qiymətləndirmək üçün müxtəlif üsul və alətlərdən istifadə edirlər.

- Təqdimat və yayım- Tarixi publisistika məqalələr, kitablar, təqdimatlar və digər vasitələrlə tarixi məlumatları təqdim edir. Bu, tarixlərin və hadisələrin geniş auditoriyaya təqdim olunmasını təmin edir. PR xidmətləri təqdimat və yayım vasitələri (məqalələr, press-revizlər, sosial media postları, tədbirlər və s.) vasitəsilə məlumatların geniş auditoriyaya çatdırılmasını təmin edir.

Kitabxanaların İctimaiyyətlə Əlaqələr (PR) xidmətləri tarixi publisistikanın bir çox forma və metodlarını istifadə edərək öz məqsədlərinə nail ola bilirlər. Bu yanaşmalar, kitabxanaların tarixə dair məlumatları təqdim etməyə, ictimaiyyətlə əlaqələri inkişaf etdirməyə və mədəniyyətə olan marağı artırmağa kömək edir. Tarixi mövzular üzrə təqdimatlar, seminarlar və mühazirələr təşkil etmək tövsiyə olunur. Kitabxanalar tarixçiləri və mütəxəssisləri dəvət edərək ictimaiyyətə tarixə dair məlumatlar təqdim edə bilirlər. Kitabxanalar tarixə dair tədqiqat və araşdırma layihələri həyata keçirərək bu layihələrin nəticələrini ictimaiyyətə təqdim edə bilirlər. Kitabxanaların tarixi araşdırmalarını və məqalələrini nəşr edərək ictimaiyyətə təqdim etməsi elmi-tədqiqat statusu olan kitabxanalar tərəfindən həyata keçirilir. Bu, kitabxanaların nəşr etdiyi jurnallar, kitablar və digər nəşrlər vasitəsilə həyata keçirilə bilər. Kitabxanaların veb-saytında və sosial mediada tarixi mövzular üzrə yazılar və məqalələr dərc olunur. Bu, tarixi məlumatları geniş auditoriyaya təqdim etməyə kömək edir.

Kitabxanalarda tarixi dair materialların sərgiləri təşkil edilir. Bu sərgilər tarixi sənədləri, kitabları, fotoşəkilləri və digər əşyaları nümayiş etdirərək ictimaiyyətə tarixi məlumatları vizual şəkildə təqdim edir. Tarixi mövzular üzrə tədbirlər, yarmarkalar və digər ictimai tədbirlər təşkil olunur. Bu tədbirlərdə tarixi mövzular və mənbələr haqqında məlumatlar populyar şəkildə təqdim edilir. Tarixi məlumatların və mənbələrin sosial mediada paylaşılması sistemli fəaliyyətdir. Kitabxanalar sosial media platformalarında tarixi hadisələr, şəxslər və materiallarla bağlı məlumatları mütəmadi təqdim edirlər. Tarixi materialların və məlumatların kitabxananın veb-saytında, rəqəmsal arxivlərdə və məlumat bazalarında təqdim edilməsi ənənəvi hal alıb. Bu, tarixi resursları rəqəmsal olaraq əldə etməyi təmin edir. Tarixi mövzular üzrə tədris proqramları və kursların təşkil edilməsi mümkündür. Kitabxanalar tədris materialları hazırlayaraq məktəblər və universitetlər üçün tarixi mövzular üzrə dərslər təqdim edə bilirlər. Tarixi məlumatlar və mənbələr

üzrə təlimlər və workşopların keçirilməsi mümkündür. Bu tədbirlər kitabxana mütəxəssislərinin tarixi biliklərini ictimaiyyətlə bölüşməyə kömək edir. Tarixi mövzular və sərgilər üçün təşviqat kampaniyalarının keçirilməsi mümkündür. Kitabxanalar tarixi fəaliyyətləri və layihələri ictimaiyyətə tanıdmaq üçün reklam və təşviqat strategiyalarından istifadə edə bilərlər. Media ilə əməkdaşlıq edərək tarixi layihələr və sərgilər barədə məlumatların geniş yayılması mümkündür. Kitabxanalar media vasitəsilə tarixi fəaliyyətlərini reklam edə bilərlər. Tarixi mövzular üzrə interaktiv sərgilərin təşkil edilməsi təcrübəsi də formalaşmışdır. Bu sərgilərdə ziyarətçilər tarixi materiallarla interaktiv şəkildə tanış ola bilərlər. Virtual sərgilər və təcrübələrin təqdim edilməsi geniş yayılmaqdadır. Kitabxanalar tarixi mövzular üzrə sistemli olaraq virtual tur və interaktiv məzmun təqdim edə bilərlər. PR xidmətləri zamanı tarixi publisistika təsirli alət rolunu oynaya bilər. Tarixi publisistika, tarixi məlumatları, hadisələri və şəxsiyyətləri ictimaiyyətə təqdim etməkdə effektiv bir vasitədir və PR fəaliyyətlərində bir çox məqsədi yerinə yetirmək üçün istifadə edilə bilər. Tarixi publisistikadan istifadə etmənin PR xidmətlərinə gətirdiyi üstünlükləri aşağıdakı kimi müəyyənləşdirmək olar. Tarixi publisistika, PR kampaniyalarında və təşviqat fəaliyyətlərində tarixi kontekst və arxa plan təqdim edərək mesajların və fəaliyyətlərin daha yaxşı başa düşülməsini təmin edir. Bu, məlumatların və mesajların daha inandırıcı və mənalı olmasına kömək edir. Tarixi mövzuların təqdim edilməsi, müxtəlif yaş qruplarından və maraq sahələrindən olan auditoriyanın diqqətini cəlb edə bilər. Tarixi məlumatlar, müştəri və ictimaiyyətin marağını artıraraq onların iştirakını təşviq edə bilər. Tarixi publisistika vasitəsilə təşkilatların və markaların tarixini və mədəni irsini vurğulamaq, onların imicini gücləndirməyə xidmət edir. Tarixi sərgilər, təqdimatlar və məqalələr təşkilatın tarixi və dəyərlərini ictimaiyyətə tanıdır. Tarixi publisistika, PR xidmətlərində təhsil və maarifləndirmə məqsədli proqramlar və resurslar hazırlamaq üçün istifadə edilə bilər. Bu, müxtəlif mövzular üzrə məlumatların təqdim edilməsi və ictimaiyyətin bilik səviyyəsinin artırılmasına kömək edir. Tarixi publisistikadan istifadə edərək tarixi sərgilər və tədbirlər təşkil etmək, ictimaiyyətin marağını artırmağa və iştirakını təşviq etməyə kömək edir. Bu tədbirlər, tarixi məlumatları əyani şəkildə təqdim edir və PR fəaliyyətlərinin təsirini artırır. Tarixi publisistika, interaktiv məzmun yaratmaq üçün istifadə edilə bilər, məsələn, virtual sərgilər və təcrübələr. Bu, auditoriyanın tarixi mövzularla interaktiv şəkildə əlaqə qurmasına və məlumatları daha yaxşı başa düşməsinə kömək edir. Tarixi publisistika, PR kampaniyalarında və reklam strategiyalarında tarixi məlumatları istifadə edərək təşkilatların və markaların təsirini artırır. Tarixi məlumatlar reklam məzmununda, press-revizlərdə və digər PR materiallarında yer ala bilər.

(Agamirzayev & Seyidli, 2023). Tarixi publisistikadan istifadə edərək media mü sahibələri, məqalələr və digər yazılı materiallar hazırlamaq mümkündür. Bu, təşkilatların və markaların tarixini və fəaliyyətlərini media vasitəsilə geniş auditoriyaya təqdim edir. Tarixi mövzuların sosial mediada paylaşılması, PR fəaliyyətlərini dəstəkləyir və sosial mediada ictimaiyyətin diqqətini cəlb edir. Bu, markanın və ya təşkilatın tarixi və mədəni irsini nümayiş etdirmək üçün effektiv bir üsuldur (Kazimi & Guliyeva, 2023). Markaların təqdimatı və təbliği kommertiya xassəli fəaliyyətlər hesab edilir. Kitabxanaların qeyri-kommertiya fəaliyyətində təsirliliyi fərqli xarakter daşıyır və ayrılıqda öyrənilməlidir. Kitabxanaların qeyri-kommertiya fəaliyyətində tarixi publisistikadan istifadə edərək təsirliliyi artırmaq, onların məqsəd və funksiyalarına uyğun şəkildə ictimaiyyətlə əlaqələrini gücləndirmək mümkündür. Kitabxanaların qeyri-kommertiya fəaliyyətlərində təsirliliyi təmin etmək üçün tarixi publisistika metodlarından geniş istifadə edilə bilər. Bu kitabxanaların təhsil proqramlarını və seminarlarını tarixi kontekstlə zənginləşdirərək, iştirakçıların tarixi anlayışını artırmağa kömək edir. Tarixi mühazirələr və təqdimatlar vasitəsilə kitabxanalar cəmiyyətin tarixi biliklərini genişləndirə bilər. Tarixi mövzular üzrə tədris materialları və resurslar hazırlamaq, kitabxanaların təhsil missiyasını dəstəkləyir və məktəblərə, universitetlərə və digər təhsil müəssisələrinə dəyərli resurslar təqdim edir. Kitabxanalar tarixi sərgilər və tədbirlər təşkil edərək ictimaiyyətin tarixi maraqlarını stimullaşdırır. Bu tədbirlərdə tarixi mənbələr və sənədlərlə əlaqəli təqdimatlar keçirərək cəmiyyətin tarixi irsə olan marağını artırmaq mümkündür. Tarixi mühazirələr və təqdimatlarla kitabxanaların ictimai tədbirlərdə iştirakını təşviq etmək, kitabxanaların ictimaiyyətlə əlaqələrini gücləndirir. Kitabxanalar tarixi mövzulara dair nəşrlər və məqalələr hazırlayaraq ictimaiyyətə təqdim edə bilər. Bu nəşrlər kitabxananın tarixi tədqiqatlarını və kolleksiyalarını tanımaq üçün əla vasitədir. Kitabxanaların veb-saytında və sosial media kanallarında tarixi mövzular üzrə yazılar və paylaşmalar etmək, geniş auditoriyaya tarixi məlumatlar təqdim edir və kitabxananın ictimai təsirini artırır.

Tarixi məlumatları və sərgiləri virtual mühitdə təqdim edərək daha geniş auditoriyaya çatdırmaq. Bu, tarixi məzmunun internet vasitəsilə daha geniş və müxtəlif mühitlərdə təqdim edilməsini təmin edir. Tarixi məlumatları interaktiv şəkildə təqdim edən tətbiqlər və oyunlar hazırlamaq, ictimaiyyətin tarixi məlumatlarla daha fəal şəkildə əlaqə qurmasına kömək edir (Panda, Bhatt & Satapathy, 2024). Tarixi tədqiqat institutları, universitetlər və digər mədəniyyət təşkilatları ilə əməkdaşlıq edərək tarixi mövzularla bağlı layihələr həyata keçirmək mümkündür. Bu əməkdaşlıqlar kitabxananın təsirini artırır və onun tarixi fəaliyyətlərini dəstəkləyir. Tarixi mövzular üzrə ictimai kampaniyalar təşkil etmək, kitabxananın cəmiyyət üzərində təsirini artırır və

tarixi məlumatların geniş yayılmasını təmin edir. Kitabxanalar, qeyri-kommersiya fəaliyyətlərində tarixi publisistikadan istifadə edərək müxtəlif yaş və sosial qrupları hədəf alaraq onların tarixi biliklərini artırmağa çalışır. Bu yanaşma, kitabxananın ictimai dəyərlərini və missiyasını gücləndirir. Kitabxanalar qeyri-kommersiya müəssisələri olaraq, tarixi məlumatları təqdim edərək sosial təsir yaradır. Tarixi məlumatların təqdimatı ilə kitabxanalar cəmiyyətin mədəniyyətini və tarixini qoruyur və təşviq edir.

Kitabxanaların ictimaiyyətlə əlaqələr (PR) fəaliyyətində tarixi publisistik metodların istifadəsi, kitabxanaların funksional fəaliyyətində uyğun və təsirli hesab edilir. Kitabxanalar, tarixi publisistik metodlardan istifadə edərək öz missiyalarını həyata keçirə və cəmiyyətlə daha dərin əlaqələr qura bilərlər (Rashad & Parviz, 2023). Kitabxanaların funksional fəaliyyətində tarixi publisistik metodların nə dərəcədə uyğun olduğunu göstərən əsas məqamları müəyyənləşdirməyə çalışaq. Kitabxanalarda ictimaiyyətlə əlaqələr fəaliyyətində "tarixi publisistik metodu"nu tam hüquqlu metod hesab etmək olar. Tarixi publisistika, kitabxanaların əsas funksiyalarını və missiyalarını dəstəkləyən, eyni zamanda cəmiyyətlə əlaqələri gücləndirən təsirli bir vasitədir. Kitabxanaların ictimaiyyətlə əlaqələr fəaliyyətində tarixi publisistikanın bir neçə əsas istiqamətdə necə tam hüquqlu bir metod olaraq qəbul edilə biləcəyinə nəzər salaq:

1. Mədəni və Tarixi Maarifləndirmə- Tarixi publisistika kitabxanaların təhsil proqramlarını zənginləşdirir və tarixi mövzuların öyrədilməsi üçün əla bir vasitədir. Mühazirələr, seminarlar və tədris materialları vasitəsilə cəmiyyətin tarixi bilikləri artırılır. Kitabxanalar tarixi publisistika vasitəsilə mədəni irsin qorunması və təbliği funksiyalarını həyata keçirir. Tarixi sərgilər, arxiv materiallarının nümayişi və mədəni irs tədbirləri bu istiqamətdə əhəmiyyətlidir.

2. İctimai Maarifləndirmə və İnformasiya Yayılması- Tarixi publisistika vasitəsilə təşkil edilən tədbirlər və sərgilər, ictimaiyyətin məlumatlandırılması və tarixi mövzulara marağının artırılması üçün əla bir üsuldur. Tarixi mövzular üzrə məqalələr, blog yazıları və sosial media postları vasitəsilə geniş auditoriyaya çatmaq mümkündür. Bu, kitabxanaların rəqəmsal varlığını gücləndirir və məlumatların yayılmasını təmin edir.

3. İctimaiyyətlə Əlaqələrin İnkişafı- Tarixi publisistika kitabxanaların ictimaiyyətlə əlaqələrini inkişaf etdirmək üçün effektiv bir vasitədir. Kitabxanalar tarixi mövzular üzrə təqdimatlar və seminarlar keçirərək cəmiyyətlə daha yaxın əlaqələr qurur. Tarixi mövzular cəmiyyətin müxtəlif qruplarının marağını cəlb edir və kitabxanaların fəaliyyətlərinə daha çox insanın iştirakını təmin edir.

4. İnnovasiya və Texnologiya- Tarixi publisistika rəqəmsal və virtual platformalarda sərgilərin və təcrübələrin təşkil edilməsi üçün istifadə edilə bilər. Bu, tarixi məlumatların daha geniş kütlələrə çatdırılmasını və interaktiv təcrübələrin yaradılmasını təmin edir. Tarixi mənbələrin rəqəmsallaşdırılması və onlayn platformalarda təqdim edilməsi, kitabxanaların resurslarının daha geniş və müxtəlif auditoriyaya çatdırılmasına kömək edir.

5. Əməkdaşlıq və İttifaqlar- Tarixi publisistika vasitəsilə kitabxanalar mədəni və təhsil təşkilatları ilə əməkdaşlıq edərək ortaq layihələr həyata keçirir və resursların paylaşılmasını təmin edir. Tarixi publisistika kitabxanaların beynəlxalq arenada tanınmasını və əlaqələrinin güclənməsini təmin edir. Bu, tarixi məlumatların və təcrübələrin mübadiləsini asanlaşdırır.

6. İctimai Maarifləndirmə Kampaniyaları- Tarixi mövzular üzrə maarifləndirmə kampaniyaları kitabxanaların cəmiyyət üzərində təsirini artırır və ictimaiyyətin məlumatlılığını təmin edir. Tarixi publisistika kitabxanaların media ilə əlaqələrini gücləndirərək onların fəaliyyətlərini daha geniş kütlələrə çatdırır.

Nəticə

Tarixi publisistika və İctimaiyyətlə Əlaqələr xidmətləri arasında çoxsaylı ortaq tərəflər mövcuddur. Belə ki, hər iki sahə məlumatların təqdimatı, ictimaiyyətə təsir edilməsi və məqsədli mesajların çatdırılması ilə məşğuldur. Bu ortaq yanaşmalar məlumatların dəqiq və təsirli şəkildə təqdim olunmasını təmin edir və ictimaiyyətlə münasibətlərin inkişafına kömək edir. Kitabxanaların İctimaiyyətlə Əlaqələr xidmətləri Tarixi publisistikanın müxtəlif forma və metodlarından istifadə edərək tarixi məlumatları geniş auditoriyaya təqdim edir, ictimaiyyətlə əlaqələri inkişaf etdirir və mədəniyyətə olan marağı artırmağı çalışır. Təqdimatlar, nəşrlər, sərgilər, sosial media kampaniyaları, tədris proqramları, təşviqat, interaktiv təcrübələr və müxtəlif baxış bucaqları kitabxanaların tarixi məlumatları təsirli şəkildə təqdim etməsi üçün əsas vasitələrdir. Tarixi publisistika PR xidmətləri zamanı təsirli bir alət rolunu oynayır, çünki tarixi məlumatların və hadisələrin təqdimatı, təşkilatların və markaların ictimaiyyətlə əlaqələrini gücləndirir və onların imicini artırır (Alis & Seyedli, 2023). Tarixi publisistika vasitəsilə təşkilatların tarixi və mədəni dəyərləri geniş auditoriyaya təqdim olunur, bu da PR fəaliyyətlərinin daha təsirli və mənalı olmasına kömək edir.

Kitabxanaların qeyri-kommersiya fəaliyyətlərində tarixi publisistika təsirli bir alət rolunu oynayır. Tarixi məlumatların təqdimatı kitabxanaların mədəni və təhsil missiyalarını gücləndirir, ictimaiyyətlə əlaqələrini inkişaf etdirir və sosial təsirini artırır. Tarixi publisistikadan istifadə edərək kitabxanalar, tarixi bilikləri yayaraq və ictimaiyyətin marağını stimullaşdıraraq, qeyri-

kommersiya fəaliyyətlərini daha təsirli və mənalı edir. Bu metodlar kitabxanaların funksional fəaliyyətində çox uyğun və təsirli hesab olunur. Eələcə də, kitabxanaların maarifləndirmə, mədəni irsin qorunması, ictimaiyyətlə əlaqələr, innovasiya, əməkdaşlıq və ictimai maarifləndirmə funksiyalarını dəstəkləyir. Kitabxanalar tarixi publisistika vasitəsilə öz missiyalarını daha effektiv şəkildə həyata keçirə bilir və cəmiyyətlə daha dərin və geniş əlaqələr qurur. Tarixi publisistik metodu, kitabxanaların ictimaiyyətlə əlaqələr fəaliyyətinin tam hüquqlu bir metodu hesab edilə bilər. Bu metod kitabxanaların təhsil, maarifləndirmə, mədəni irsin qorunması, ictimai əlaqələrin inkişafı və innovasiya sahələrində fəaliyyətlərini gücləndirir. Tarixi publisistika vasitəsilə kitabxanalar cəmiyyətlə daha sıx və mənalı əlaqələr qura bilir və öz missiyalarını daha effektiv şəkildə həyata keçirə bilirlər. Süni intellekt və onun akademik kitabxanalardakı rolunu mütəxəssislər tərəfindən geniş müzakirə olunur. Süni intellektin risk faktorları ilə yanaşı, müxtəlif xidmətləri və mütəxəssislərin ümumi iş təcrübəsini təkmilləşdirmək üçün kitabxanalarda tətbiq oluna biləcəyi əsas texnologiyalar müəyyən edilir (Kunanets, Filippova, Dobrovolska & Kazimi, 2020). Tədqiqatlar göstərir ki, süni intellekt kitabxana fondunun inkişafına və idarə edilməsi, virtual arayış xidmətləri, rəqəmsal məlumat xidməti və yeni kitabxana məhsulları, tədqiqat yazıları və nəşrlər, tədqiqat performansının təhlili və bibliometrik xidmətlər kimi bir çox kitabxana xidmətləri ilə kömək edə bilər. Məqalədə qeyd olunan bir sıra problemlərin geniş və dərin formada tətbiqi məqsədi ilə də süni intellertin kitabxana-informasiya fəaliyyətində geniş istifadəsi əhəmiyyətlidir. Kitabxanaların a-simmetrik təaliyyətinin perspektivləri bi istiqamətin öyrənilməsini və tətbiqini tələb edir.

Ədəbiyyat

Agamirzayev A., Seidli N. (2023). Marketingovaya aktivnost' biblioteki). *Naukovo-teoreticheskiy al'manakh Grani*, 26 (2), 47-50.

Agamirzayev, A., & Seyidli, N. (2023). The Problem of Pr and Image Competence in the Training of Specialists in Information and Document Management (new challenges to the training of industry specialists). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (4), 1145-1157.

Alish A., Seyedli N. (2023). Printsipy podgotovki PR-spetsialistov v bibliotekakh (novyye vozmozhnosti do podgotovki spetsialistov galerei).

Kazimi, P. F. (2011). *Information engineering in library activity*. B. BSU.

Kazimi, P. F. O., & Guliyeva, N. A. G. (2022). The concept of reliable information on the global network in times of crisis. *Technium Soc. Sci. J.*, 30, 742.

Kazimi, P. F. O., & Guliyeva, N. A. G. (2023). Time spent in youth's global information space (problems of satisfaction of reading or information need). *Procedia Computer Science*, 219, 720-723.

Kunanets, N., Filippova, N., Dobrovolska, V., & Kazimi, P. (2020, September). Biobibliographic data repository of documentary cultural heritage. In *2020 IEEE 15th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT)* (Vol. 2, pp. 221-225). IEEE.

Panda, S. K., Bhatt, A., & Satapathy, A. (2024). ChatGPT and Its Role in Academic Libraries: A Discussion. *New Review of Academic Librarianship*, 1-15.

Rashad, G., & Parviz, K. (2023). University libraries as centers for scientific communications (according to the experience of higher educational institutions of the Republic of Azerbaijan).